

PETAR PRERADOVIĆ

PRVENCI (IZBOR)

CVIJEĆE

Tebe, dušo, rad bi proslaviti
Kojom pjesmom slabog pera moga,
Spomenu ti rad bi ostaviti,
Da još živiš poslije žitja tvoga.

Ali tužan ja nijesam Petrarka,
Nit' se nadat mogu onoj slavi,
Koja dignu na vrh sunca žarka
Neumrlost njegove ljubavi.

Ništa zato, ako i smrtno zvono
Glas jedini moje bude slave,
Ako u grob sve se sniži ono,
Što se 'e diglo u misli gizdave:

Ti umrijeti itak nećeš sa mnom;
Tvoje ime s mojim prestat ne sme;
Jer ko sada u životu tamnom
Iz mog srca tebi niču pjesme,

Tako iz istog nicat će korijena,
Na mom grobu tebi slično cvijeće,
I cvjetat će tvoja uspomena
Dok god cvjetat bude pramaljeće.

ŠTO JE LJUBAV?

Što je ljubav (u slatkoj nježnosti
Ti me pitaš), koja svijetom vlada:
Je li iskra nebeske svjetlosti,
Il je klica zemaljskoga sâda?

Što je ljubav, kad njezini gosti
Plaču bolni s nezasitna glada:
Suze roneć bezbrojnih radosti,
Suze roneć bezbrojnijeh jada?

Ljubav, dušo, na zemlji je tajna,
Božji pečat čovječjih povelja,
Koga stoprv naša smrt otvara;

Ljubav ovdje samo j' duga sjajna,
Kuju sunce, milost Stvoritelja,
Katkad s kišom naših suza stvara!

POČETAK LJUBAVI

Mnogo putih već sam promišljao,
Ne bi li se sjetio na danak,
Kad iz moje slobode sam pao,
Duh savezo u ljubovni sanak;

Kad najprvo gipka mi misao
Ovila se 'e uz tvoj život tanak -
Kao bršljan, koji se 'e sastao
S jednim stablom vječni u sastanak.

Za tim znanjem zalud sam hodio,
Vrijeme gubeć u taštoj zabavi:
Nijesam mogo tog se doznat dana.

Ah tko znade čas kad se 'e rodio?
U početku žitja i ljubavi
Naša pamet leži uspavana!

JEDINICA

Ma ja bdio, ma li snivo,
Bdijeć, snivajuć misli moje
Uvijek željne, nezasitne
Okolo jedne samo stoje.
Ali tko je? sam se pitam.

Kud gledale moje oči
Jednu samo sliku vide,
Za kojom vijek želja moja,
Ko za tijelom sjena ide.
Ali tko je? sam se pitam.

Kud po danu il' po noći
Trudna vodi mene noga,
Svud nalazim samo jednu,

Jednu dušu duha moga.
Ali tko je? sam se pitam.

Kad zamišljen širim ruke
Za uzorim neumrlim,
U stovrsnih itak jednu,
Onu jednu samo grlim.
Ali tko je? sam se pitam.

Kad molitva sva ćućenja
Samo višnjem Bogu skupi,
Ah i onda Božjom slikom
Ona jedna pred me stupi.
Ali tko je? sam se pitam.

Tko je ona? uvijek pitam,
Ali uvijek ne znam tko je.
Jedinico neizrečna!
Tko bi izreko ime tvoje
Slabim glasom zemlje ove!

ŽALOSTINKE

1.

Zar su tebi žalostinke nove?
A žalosne meni šalješ glase.
Tužna ljubo, ah poslušaj na se,
Razumjet ćeš onda pjesme ove.
Majke, žaleć izgubljene sinke,
Sužanj, žaleć slobod izgubljenju,
Ljubav, žaleć ljubav udaljenu,
To su glasi pjesme žalostinke.

2.

Muči, ljubo, kad te ljubav moli,
Ne laskaj me takovim nadama!
Šta će meni zlatožuta slama,
U njoj zrna kad su jadi goli?
Ne dolazi, ljubo, više k meni
Utjehama ne vrijeđaj mi uho:
Ozelenit nećeš drvo suho,
Nit užeci pepeo izgoreni!

3.

Zar te molba već ne gane moja?
Opet stojiš kod kreveta moga,
Opet polag običaja tvoga,
Tareš s čela studenog mi znoja.
Pust', ah pust' me! jednoć bar da drijemam
Kad zaspati ne daš oku mome:
Suzama je lakše žalosome,
Znojem meni, kad već suzah nemam.

4.

Šta me motriš, začuđena šta si?
Što me vidiš u zdravoj mladosti,
U mom srcu krjepke snage dosti,
A po glavi većma sijede vlasi.
Ne čudi se, glava bijela da je:
Zimno vrijeme kad rasipa snijega,
Znaš da gornje prije svakog brijega
Ono pospe nego doljnje kraje.

5.

S smrću davno već sam se spoznao,
Umirajuć za tobom odavna;
A ti plačeš za mene kukavna,
Mrtvog žića moga ti je žao?
Ah, ne plači, ne prolijevaj više
Toplih suzah, šta će ti pomoći?
Nije doba da se 'e nadat moći
Kojoj klici poslije tople kiše!

6.

Idi, ljubo, u goru zelenu!
Zakopo sam moje blago tamo.
Najt ćeš mjesto lahko, gledaj samo,
Gdje travice svakojake venu.
Prva kaplja moje vruće krvi
Ondje pade u zemljicu crnu,
Pogledajder daje l' kome zrnju
Živo klicu, piju li je crvi?

7.

Kako ti me mučiš i neznano!
Šta će opet to silno oružje,
Sva ta vesla i to silno užje,
Sve u mojoj sobi natrpano?
Oplijen'la si, mislim, mora luke,
Ispraznila kopna oružnice,

Da me sjetiš samo nemilice,
Da u mene dvije su samo ruke!

8.

Kamo sva ta silna vojska vrvi? -
Strašan bojak bit će joj namjera, -
Gledaj, vojnik sve vojnika tjera,
Svaki rad bi u njoj biti prvi.
O žalosti! Kako pjesme poju,
Kako zovu braću k zastavama,
Ajd'te, braćo, ja ne mogu s vama,
Ub'jenog vam ne treba u boju!

9.

Ti si, ljubo, kao djeca mnoga:
Igra nema kod tebe pokoja,
Bez da misliš hoće l' igra tvoja
Uvrijediti uz tebe tužnoga.
Eto vidiš crno sve u mene,
U crnini i ti sama stojiš,
A lutkama svojim itak krojiš
Bijele surke i kape crvene.

MIRUJ, MIRUJ, SRCE MOJE!

Tko je, srce, u te dirno
Da si tako sad nemirno?
Kao ptica u zatvoru
Za svijetom te želje moru:
Nij' u svijetu nebo tvoje;
Miruj, miruj, srce moje!

Ne udaraj toli jako,
Razbit možeš prsi lako:
Preslabe su, izmučene,
A da puknu, bez koprene
Bile ti sve rane tvoje;
Miruj, miruj, srce moje!

Ah, stisni se u tvom kutu
I pregori želju ljutu;
Tople su ti ove grudi,
Sebični su vani ljudi:
Svaki grije srce svoje;
Miruj, miruj, srce moje!

Oj mani se svijeta, mani,
U bolesti što ćeš vani?
Svijet boluje vijek dovijeka,
Ni sam za se nema lijeka,
Kamol' za bol rane tvoje;
Miruj, miruj, srce moje!

U svijetu bi bokče bilo,
Plaćuć prage oblazilo,
Svak bi mislio da ti treba
Za utjehu mrva hljeba.
Tko bi pozno suze tvoje?
Miruj, miruj, srce moje!

Znam ja, ti bi mah na vrata
Poletjelo tvoga zlata!
Nije Milka tvoja više,
Već za drugog ona diše,
Drugi ljubi zlato tvoje.
Miruj, miruj, srce moje!

SAN

Nuder, ljubo, da ti pripovijedim,
Što sam snivo u prošastnoj noći:
Na moru sam uzbuđenom bio,
U brodiću slabom bez pomoći.

Crna noć je na moru ležala,
A na nebu oblak do oblaka;
Nij' se vid'lo prsta pred očima
Od zgusnutog naokolo mraka.

Kiša pljušti strahovitim pljuskom,
Ko da hoće more prenaliti;
More kipi, ko u silnom jijedu
Kuhajući razdor strahoviti.

Gromi tutnje jekom strašne smutnje;
Strije lete, trijesk za trijeskom gnjete;
K vodam niže oblaci se bliže;
Vode uspete oblacima prijete.

Vjetar huče, s valovim se tuče;
Val se vije, s vjetrovim se bije;
Pjena skače; morska ptica plače;
Ponor vrije; gladna smrt se smije.

Ko ljupina orahova mala
Drhće brodić moj po bijesnih vali',
Sad ga jedan u oblake rine,
A sad drugi u ponore svali.

A ja tužan među tim strahotam
Već se vidim zalogajem smrti,
Koga ona, prije neg' progutne,
U čeljustih simo-tamo vrti.

U zdvojenju na vrh pogibeli
Već mi sile tjelesne se unište;
Već i misli prestrašene traže
Ne u žitju, u smrti utočište:

Kad najednoć na crnome nebu
Otvore se oblaci zbijeni,
I kroz prozor milostivog neba
Do dvije zvijezde progledaju k meni.

Do dvije zvijezde - o milote, Bože!
Kao svjetla ona odveć blaga,
Kojma spomen ushićena plane,
Kad pomisli drago na svog draga.

Blago svjetlo sve sile ublaži:
Grom umukne, vjetri se utaže,
More stane kao zablješteno,
Tmine odbjegnu, zemlja mi se ukaže.

Videć zemlju, vidim žitje moje,
Zgrabim veslo, brodić tamo skrenem;
Stignem zemlju, stignem žitje moje,
I radostju velikom se prenem.

Što je ono more uzburjeno;
Što je onaj brodić slab slabcati;
Što su one čudotvorne zvijezde, -
Sad ću, ljubo, tebi povijedati:

Ono more - to je svijet opasni;
Onaj brodić - to je žitje moje;
One zvijezde blage, čudotvorne -
To su, dušo, meni oči tvoje!

CVIJETAK K SUNCU, SRCE K TEBI

Je li poznaš, ljubo, ono cvijeće,
Što se vidi svako pramaljeće
U obilju po naših livada'?

Žuti cvijetki, sitni ko iskrice,
K dragom suncu vijek okreću lice,
Gledajuć ga s jutra do zapada.

A kad sunce zamakne za gore,
Mahom ti se cvijetki svi zatvore
Od žalosti, što se 'e sunce skrilo.

A kad sunce opet iza gore
Pomoli se, cvijetki se otvore
Od radosti, što se 'e pomolilo.

Tako, ljubo, i ono srce vjerno,
Što te ljubi, ljubeć neizmjerno,
Svaki časak i u doba svaka

Tamo kreće goruće zjenice,
Gdje mu sjaje tvoje krasno lice,
Gledajuć te od jutra do mraka.

A kad zađeš ti u tvoje dvore,
I gledati više te ne more,
Tad se sklopi, u noć tužnu pa'ne.

A kad opet, silazeć pred dvore,
Ti se ukažeš, ter te vidjet more,
Tad se otvori, jer mu sunce grane!

PRIMORSKE PJESMICE

1.

Djeva sjedi na prozoru,
Vanka gleda k sinjem moru,
K sinjem moru u govoru:
"Sinje more, da je meni
Sav tvoj biser sakriveni,
Da se mogu kititi njime,
Suzama bi od radosti
Tebe, more, poplavila!" -
More djevi odgovara:
"Djevo lijepa, djevo krasna!
Da su meni oči tvoje,
Da te vidim jednoć samo,

Ja bi suzam od radosti
Sve do kapi iskapalo!" -

2.

Ptica pjeva na grančici,
Na grančici na granici
Sinjeg mora širokoga:
"Prjeko mora ja polazim,
Do tri dana i tri noći
Prjeko mora neću doći." -
Pticu sluša mlada djeva,
Pticu sluša, ptici pjeva:
"Mahn' se toga, o ptičice!
Ne ima grane ni grančice
Na širokom, sinjem moru,
A slaba su tvoja krila;
Do tri dana i tri noći
Ti letjeti nećeš moći." -
Djevu sluša mlada ptica,
Djevu sluša, djevi pjeva:
"Zar ne vidiš modri mostac,
Što nad morem luk svoj stere:
Vjernu ljubav nebo uzdrži,
Kad joj k zemlji krila klonu!" -

3.

Djevojka se u moru ogleda:
"Bože mili, ali sam ti lijepa!
Vedro čelo nebo bez oblaka,
Žive oči dva ugljena živa,
Rujna lica rumene jabuke,
Bijele ruke iz prebijelog snijega;
Da je meni samo jošte kruna,
Carica bi bila od ljepote!" -
Mlado momče iz otraga dođe
Lahkim krokom, preteškim uzdahom,
Vijenac ružah na glavu joj metne,
Vijenac metne a riječima srijetne:
"Evo krune, carica si moja!" -

4.

Majka budi Radovana:
"Ustaj, Rade, evo dana!" -
"Ne mogu ti ustati, majko,
San me veže jošte sada,
Trudni sanak ove noći:
Prjeko mora plivao sam

Po vodici hladnoj, mutnoj,
Majko moja, majko tužna,
Po vodici vrlo mutnoj.
Plivajući cijeli danak,
Nijesam mogo isplivati,
Umoren sam moro stati;
Utopih se usrjed mora.
Umire ti sinak, majko,
Zakopaj ga, gdje si njemu
Sinoć ljubuzakopala." -

5.

Brodić sprema bratac nadaleko,
Brodić sprema, sestrice dozivlje,
Tri sestrice po majci rođene.
Najstariju bratac zapitaše:
"Šta da tebi ja donesem, Jele,
Kad se vratim sa daleka puta?" -
"Mahramu mi svilenu donesi,
Da ju nosim kad u crkvu pođem." -
Mlađu bratac sestru zapitaše:
"Šta da tebi ja donesem, Mare,
Kad se vratim sa daleka puta?" -
"Zlatni prsten ti meni donesi,
Da ga nosim, kad u kolo pođem." -
A najmlađu bratac zapitaše:
"Šta da tebi ja donesem, Save,
Kad se vratim sa daleka puta?" -
Save glasno ništ ne reče bratcu,
Već mu šapne nešto istihana,
Ust'ma šapne, licem pocrveni. -
Bratac pođe, za godinu dođe.
Bratac dođe, sestrice daruje:
Najstariju svilenom mahramom,
Mlađu pako zlatnijem prstenom,
A najmlađu povraćenim dragim.

6.

Sinje more vjetar kosi,
More kosi jedro nosi,
Jedro nosi bijelu lađu,
Lađa nosi do dva srca,
Do dva srca jednu dušu.
Dragi dragoj govoraše:
"Je li znadeš, srce moje,
Kud nas vjetar lađom nosi,
Hoćemo li stići k dvoru,
Stići k dvoru majke tvoje,

Ili tvoje ili moje?" -
Draga dragom govoraše:
"Ne brini se, srce moje,
Kud nas vjetar lađom nosi,
Kuda god mi skupa došli
Zgradit će nam ljubav dvore." -

7.

Na vrh neba sunce sjaše,
Na dnu mora biser sjajni,
Među suncem i biserom
Djeva sjaše i mišljaše:
"Visoko je žarko sunce,
Duboko je drobni biser;
Da sam ptica lastavica
K suncu gore bi letjela,
Da sam riba plivačica
K biseru bi doplivala;
Suncem bi se pozlatila
A biserom nakitila,
Pak bi draga svakom bila." -
Dođe ptica lastavica
Pa djevojci govoraše:
"Našto tebi sunca zlato,
Kad si zlato majke tvoje." -
Dođe riba plivačica
I djevojci govoraše:
"Našto tebi drobni biser,
Kad si biser djevojakah." -

ČETIRI VRELA

Usred polja Kosova
Četir vrela izviru:
Jedno mlijekom bijelim,
Drugo vinom rujnijem,
Treće krvcom crvenom,
A četvrto vodicom.
Putnik dođe k vrelima,
Prvo vrelo zapita:
"Zašto mlijekom izvireš?" -
""Da ti djecu nadojim.""
Drugo vrelo zapita:
"Zašto vinom izvireš?" -
""Da ti srce okrijepim.""
Treće vrelo zapita:
"Zašto krvcom izvireš? -

""Da ti budim osvetu.""

A četvrto zapita:

"Zašto vodom izvireš?" -

""Da t' operem sramotu.""

MRTVA LJUBAV

Gdje ću tebe, o ljubavi moja,
Sad zakopat kad si izdahnula?
U mom srcu nije ti pokoja
Jer si pokoj sav mu razmetnula.

Da te legnem u zemljicu crnu,
U zemljici ti ne bi sagnjila,
Zemska vila dragocjenost tvoju
U kamenje predrago bi zbila.

Da te spustim u duboko more,
U moru se ne bi rastopila,
Morska vila dragocjenost tvoju
U biser bi predragi salila.

Pak bi došli ljudi blagohlepni.
Iz zemlje bi tebe iskopali,
Iz mora bi tebe izvadili
I po svijetu svuda rasprodali.

A ti idi, nek te uzdisaji
K nebu dignu, tamo zvijezdom budi,
Tamo meni žalosnome sjaji,
Tamo neće dostignut te ljudi!

PJESNIK

Pjevat mi se opet hoće,
Ali ne znam ni sam kako:
Bih li pjevo od veselja,
Pjevajući bih li plako!

Na prozor mi jutros dođe
Bio soko neviđeni,
Ključuje staklo na prozoru,
dok proključuje sanak meni:

"Otkud tebi tvrdi sanak
Da još spavaš kad su pijetli

Triput zoru već prozvali,
Triput zoru i dan svijetli?

Među zemljom i međ nebom
Tvoja cesta još je duga
Do sjajnoga onog hrama,
Gdje će t' ljuba bit supruga.

O diži se, putuj smjelo!
U hodu te ništ ne smeta,
Ljubimac si zemlje svoje,
Poznanik si cijelog svijeta.

A krasna je cesta tvoja:
Svuda ravna i jednaka,
Uz nju polja puna cvijeća,
Nad njom nebo bez oblaka."

""Moj sokole, moj anđele!
Sa visosti tvoje zreći
Ti drukčije put moj vidiš
Neg po njemu ja hodeći.

Tvom se oku zemlja čini
Zvijezda jasna i okrugla;
Iz daljine ti ne vidiš
Da je puna jazâ, uglâ""

"A ti digni se na krilih
nad zemaljske neravnosti,
Spuža koj' po zemlji puži,
Mora svaki trn ubosti."

""Ne imam krila ja da letim,
Nit bih ostavit zemlju mogâ';
Sinak ljubi i zlu majku,
majka i zla sina svoga.""

"Oj pjesniče nesrjetniče!
Suh si listak ti na gori,
Koj' od sunca nebeskoga
ne sazrije nego izgori.

Nebo vjetrom uzdiže te,
A zemlja ti letjet ne da;
Među zemljom tako i nebom
Tvoja duša uvijek preda."

ZORA PUCA

(Uoči Mladog ljeta godine 1844.
za prvi list *Zore Dalmatinske*.)

Polnoć prođe - što me budi
U to doba iz sna moga?
Žice same zaigraše
Na guslama djeda moga,
Zaigraše istihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoć prođe - još pokriva
Mir preblagi dol i goru,
Ali lagan vjetrić šapće
Od istoka k sinjem moru,
Šapće slatko istihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoć prođe - uspavana
Leži morska okolica;
Ali jedna od istoka
Probuđena leti ptica,
Pjeva slatko istihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoć prođe - još u tmuni
Nebo, zemlja jest i voda,
Ali sijeva od istoka
Sjajna vila slavskog roda,
Glasi ovamo istihana:
Zora puca, bit će dana!

Zora puca, bit će dana!
Okreni se k zlatnom vedru,
Slavna zemljo dalmatinska:
Evo Zore u tvom njedru,
Da otkrije zakopana
Blaga tvoja - evo dana!

PUTNIK

Bože mili, kud sam zašo!
Noć me 'e stigla u tuđini,
Ne znam puta, ne znam staze,
Svuda goli kamen gaze,
Trudne noge po pustini!

Još konaka nijesam našo!
Sjever brije s snježnog brda,
A tuđincu, siromaku
Još je veći mrak u mraku,
Još je tvrđa zemlja tvrda!

Naokolo magla pada,
Zastrta je mjesečina,
Ne vidi se zvijezdam traga;
Majko mila, majko draga,
Da ti vidiš svoga sina!

Da ti vidiš njega sada
Okružena bijedom svega,
Ti bi gorko zaplakala,
Ruka bi ti zadrhtala
Od žalosti - grleć njega!

Zašto tebe nijesam slušo,
Kad si meni govorila:
"Ne idi sinko od matere,
Koja mekan krevet stere
Tebi usrjed svoga krila!

Ne idi, sinko, draga dušo,
Ne idi od krova očinoga,
Tuđa zemlja ima svoje,
Ne spoznaje jade tvoje,
Tuđa ljubav ljubi svoga!" -

Govoreći sobom tako,
K kolibici jednoj klima,
Koju spazi iznenada,
Umoreni putnik sada,
I zakuca na vratima.

Otvarajuć sve polako,
Zamišljena: tko će biti?
Glavu pruži jedna stara.
"Daj u ime Božjeg dara,
Bako, meni prenoćiti!"

Ne znam gdje sam - kud sam zašo,
Noć me 'e stigla u tuđini,
Ne znam puta, ne znam staze,
Svuda goli kamen gaze,
Trudne noge po pustini!

Drugi konak gdje bih našo!
Sjever brije s snježnog brda,

A tuđincu, siromaku
Još je veći mrak u mraku,
Još je tvrda zemlja tvrda.

Naokolo magla pada
Zastrta je mjesečina,
Ne vidi se zvijezdam traga,
Majko mila, majko draga,
Primi pod krov tuđeg sina!"

""Primila bih tebe rada;
Ali vidiš da spavaju
Ovdje sinka tri i ćerce,
Koji cijelo majke srce
I svu kuću ispunjaju!""

"Nij' daleko već do dana,
Već pozdravlja pijevac vile,
Dok zagrije danak Boži,
Malo vatre bar naloži,
Da otopim smrzle žile!"

""Vatra mi je zapretana,
Drvah ne imam skoro ništa,
Ovo malo, što 'e unutra,
Trijeba mojoj djeci sjutra
Kad se skupe kod ognjišta!""

"Za tuđinca ništa ne imaš,
Tuđa majko, kad te moli,
Tuđe dijete tvoje nije!" -
S tim mu grozne suze dvije
Niza lice kapnu doli.

""Gdje su ruke tvoje majke
Sad da skupe suze sina?
Gdje koljeno, da počine,
Da si teško breme skine?
Gdje je tvoja domovina?!""

Ko da su mu zmije ljute
S ovim riječ'ma srce stisle,
Ukočeni putnik stoji,
Leden znoj mu čelo znoji
I otimlje mozgu misle.

Ali oči uzdignute
K strani glede - ah onamo!
Gdje od drage domovine

Svako jutro sunce sine,
Tam' ga želja nosi - tamo!

"Tebi opet duša diše,
Tebi srce opet bije;
Domovino, majko srjeće!
K tebi opet sin se kreće,
Od radosti suze lije!

Primi opet svoje dijete,
Primi vijek će tvoje biti,
Ljubit tebe svako doba,
U tvom polju daj mu groba,
S tvojim cvijećem grom mu kiti!"

PJESMA SUNCU

Sunce žarko, sunašce prekrasno,
Domorodnom vatrom svijetli jasno!
Od istoka tvoga do zapada
Mnogo k tebi gleda oko sada,
Da prosvjetliš srjed velike tmine
Sjediniti jedne majke sine!

Sunce žarko, sunašce prekrasno,
Domorodnom vatrom gori jasno!
Otopi nas iz sna ledenoga,
U kom zebe brat kod brata svoga,
Ogrij starost i upali mladost,
Da ih žeže jedne svrhe radost!

Sunce žarko, sunašce prekrasno,
Domorodnom vatrom svijetli jasno!
Ako vidiš nesrjetnike lude,
Koji zbog tuđeg svoje dobro kude,
Zapali im svjetlo tvoga duha,
Da opaze žalost tuđeg kruha!

Sunce žarko, sunašce prekrasno,
Domorodnom vatrom gori jasno!
Na oltaru hrama zapušćena,
Gdje sad mrači jošte tuđa sjena,
Ti užeži svijeće naše slave,
Da osvanu našeg roda glave!

Sunce žarko, sunašce prekrasno,
Domorodnu vatru kreši jasno
U sva srca, koja nami patre!

Krv je ulje, kome trijeba vatre,
Da u plam se svemogući digne,
Zemlju držeć, neba visost stigne!!

BRAĆA

Mlađi

Šta je tebi, dragi brate,
Da se kloniš mene tako?
Kakvo zlo je palo na te
Što ja znati ne bih smio?
Otkrij ranu bratu svome
Ako te je uvrijedio!

Stariji

Pa ti jošte slatko pitaš,
I to danas, danas, Mile?
O sladosti nenadane!
Neka, neka, samo dalje,
Nek se puni gorka čaša,
Ali nemoj krivit mene
Kad prepuna prelije se
I ogorči sladost tvoju.

Mlađi

Ružno ovu noć sam snivo,
Eto sna mi ispunjena!
Tvoje riječi prestudene
To je led iz vedra neba,
Tvoj gnjev mrki to je sjena
Što mi u snu stope broji.
Nikad još iz tvojih usti
Takvih riječi nijesam čuo,
Nikad tvoje mirno oko
Nij' se tako zakrijesilo.
O kaži mi odmah, kaži,
Što te j' tako pretvorilo?
Nemoj, Ćiro, dulje od trenu
Da ostane zamućena
Među nama čista ljubav!
Što bi rekla naša majka
Kad bi čula da međ nama

Zavrže se tužna kavga,
Da na brata bratac mrzi?

Stariji

Uvijek s' rda gvožđa drži,
Uvijek i ti k majci letiš,
Najprv sudu njezinome
Svaku brigu ti podnosiš,
Jer s' uvjeren da će tebe
Ona uvijek zakriliti.
Mazunik si njezin zlatni,
Čudo da te još i sada
U kolijevku ne povija,
Ljuljajuć i pjevajući
Cio danak umiljatno
Oko tebe da ne šuška.
Kradomice njoj iz srca
Znao si me iskopati,
Sad i iz drugog gdje ja bivam
Istisnut me namjeravaš.
Ali ja ti kažem, Mile,
Ne korači nikad više
K Savkinome bijelom dvoru;
Tvrdu vjeru ja ti dajem:
Nać ćeš pred njim bijesna lava!

Mlađi

A kad s lavom lav se sretne?

Stariji

Tad slabijeg jači smetne!

Mlađi

Budi tako - sreli smo se!
Na istoj smo stazi oba!
Uklonit se ja ne mogu,
Niti smijem, jer pravicom
Ja odavna po njoj hodim:
Savke srce meni bije,
A gdje ja već pravo imam,
Pravdat mi se dalje nije.

Stariji

Starije je moje pravo!
Sav svijet znade i ne sumnja
Da je moja zaručnica
Već od dobe mladoljetne,
Samo ti još ne vjeruješ;
Ali ću ti log priredit
Gdje ćeš snivat vječan sanak
O pravicah brata svoga!

Mlađi

Dobro - dalje ne govori!

Stariji

Zorom smo na Žutoj gori -

Mlađi

Nek međ nama zrno sudi!

Stariji

To je pravo, jer smo ljudi!

Danak b'jaše u jeseni,
Vedra danka hladno jutro.
S žute gore pogled krasan
Razvija se na doline,
Na brežuljke, na ravnice
Naše mile domovine.
Naokolo svijet još šuti,
Samo brdom pod koraci
Dvaju ljudi lišće šuši:
Braća idu na ročište.
Svaki s puškom na ramenu
A sa malom za pojasom.
Ćiro prvi na vrh dođe,
Okom mahne naokolo,
Skine pušku, prisloni ju,
Prekrsti na prsih ruke,
Šuti, brata čekajući.
Sad i Mile gore stigne,
I on pušku skine s sebe
Nasloni se rukama na nju
Teno gleda nepomično
K jednoj strani u dolinu.

Stariji

Što s' se tamo zagledao?
Okreni se k prsim ovim,
Evo tebi gledališta!

Mlađi

Gledam, brate, što naskoro
Jedan od nas nikad više
Živim okom gledat neće.
Vidi tamo: između dublja
Jedna kuća poviruje,
Onoj kući dom je ime,
A oko nje sve što stoji,
Krasni predjel zemlje ove,
Domovinom to se zove,
Ona kuća nas porodi,
Ova zemlja nas othrani,
A porod nam i othrana
To su samo posuđeni
U mladosti ludoj novci.
Zadužnici mi smo ovdje
Kojim dom i domovina
Život daje na kamate
Da dobiva jednom od nas
Čisti danak od ljubavi.
Nije žiće ovo naše,
Domovine glavnica je
Što uživat mi možemo
Al potrošit ne smijemo!

Stariji

Mudrovati tako znade
Svaki komu, kao tebi,
Smrtna zima krv oledi!

Mlađi

Krv je moja ona ista
Šti i tvoje žile puni,
Braća smo od jednog oca,
I junaštvo obadvaju
Za jednako svi poznaju.
Tu od smrti straha nije,
Al života bojat se je
Nesretnome onom bratu

Koj' nadživi ub'jenoga.
Evo, Ćiro, dva koraka
Gdje od tebe samo stojim,
Promašiti nećeš moći,
Pucaj smjelo i veselo,
Sastavi me s crnom noći,
A ti živi bijelom danku!
Vodi kući tvoju Savku,
Nek ti sinka dva porodi,
Da i oni među sobom
Pokolju se kao i mi,
I porodu opet svome
Krvni primjer da ostave.
I neka se penje tako
Od koljena do koljena
Strašna kletva našeg roda:
Da slavjanska tužna majka
U vlastitoj svojoj krvi
Potapljat si djecu mora!! -
O moj brate! Rad ljubavi
Bijemo se, a ljubavi
Ni za lijek u nas ne ima
Do te prave naše ljube.
O gledaj joj krasno tijelo,
Pred nama se kako gizda,
Božjom rukom urešeno:
U mladosti vječnoj pliva,
Svako ljeto ljepša biva.
Dan ti zorom nju rumeni,
Noć mjesecom nju srebreni,
Oči joj se milo sjaju
Iz jezera širih dvaju,
Niz lice joj prebogato
Visi zrelog voća zlato,
Između šumâ, njene kose,
Sja se biser blage rose.
Bistrih vrela, bijelih rijeka,
Pune grudi ima mlijeka,
Puno srce krvi za nas,
A mi tužni još do danas
Pomislili na nju nijesmo.
O moj brate, prenilo se!
Evo ljube našem zvanju,
Pa nas neće ljubav morit,
Do kad drugi od nas prije
Hoće za nju krv da lije.

Stariji

Ti si, brate, anđeo s neba!
Al tu riječi sad ne treba,
Ovaj cjelov nek ti javi
Što sad mislim o ljubavi.

Na prsih si braća leže,
Nova ljubav sad ih veže.
Ruke grle milog svoga,
Usta ljube ljubeznoga,
Jednim glasom srca biju,
Dvije se duše jednom sliju.
Domovino, ti svjedoči,
Što sad vide tvoje oči,
Ti svjedoči i razglasi
Složne braće ljuba da si!

DJED I UNUK

Pramaljeća jednog kruto rano,
Prije neg bi bijeli danak svano,
K jasnoj strani gdje sunce ishodi
Na šetnje momče starca vodi,
Mlado momče slijepog djeda svoga.
"Vodi, sinko, vodi djeda tvoga
I danaske na brežuljak oni
S koga pozdrav našoj Gospi zvoni.
Je li čuješ kako zveči svudi
Po dolini kako milo budi
K višnjem bogu probuđene duše?
Znam da zvijezde veće preminuše,
Je li, sinko, je l' se vidi koja?
Učila me tako majka moja,
Da jutarnje zvono kad se glasi,
Zvijezda svaka svjetlo svoje gasi.
I tko želi gledat sjajnost neba
Jutarnjega, prije zvona treba
K poslu svome rano da pogledne."
""Zvijezde nema na nebu ni jedne;
Gdje su zvijezde kad istočne gore
Već u vatri novog sunca gore;
Mi smo danas, djedo, zakasnili,
Tako spori nijesmo dosad bili:
Na brežuljku dosad običajno
Srelo nas je tekar sunce sjajno,
Ali će nas danas prevariti,
Prestić će nas, vidiš kako hiti!""
"Polagano, Milko, polagano!
Slab sam danas i čudnovat, kano

Da sam tužan dvaput ostario,
Trudnih nogu, što još nijesam bio;
Slijepe oči još u većoj tmini
Danas blude, tako mi se čini;
Neobično, teško ko olovo,
Sasvim drugo tijelo mi je ovo.
Oj ja vidim, na kraju sam hoda:
U kolijevku novoga poroda,
Za povit ga u nove povoje,
U grob zove zemlja dijete svoje!"
Sada sunce na obzoru grane,
Svijetlim okom sve pogleda strane,
Milosrdno svakom stvoru dijeli
Vidnu sliku, vidan obraz bijeli,
I ostane kao zagledato
U predrago srebro i u zlato,
Kad opazi snijega starih ljeta,
Kad opazi proljetnoga cvijeta,
Starca vlasi sijede i rasute,
Mladog prame uglađene, žute,
Uz brežuljak sunašće ih prati
Pozorljivo kano dobra mati,
Uz mladosti brdašca visoka
Milu djecu ne pušta iz oka.
Da t' je bilo pogledati tada,
Kako slijedi djed unuka mlada:
Radost bi ti srce osvojila,
Tuga bi ti oči napojila.
Ko potočić - kad valove šire
u jezeru iz koga izvire,
Razdražena bura uvis tjera -
Pjenu sobom nosi iz jezera,
Koja drugač ne bi ni dovijeka
Iz jezera našla si istjeka:
Tako i tu slabi starac hodi
Samo jer ga mlada ruka vodi.
Lijevom drži sinka za ručicu,
Desnom pako pjesni vjerenicu,
Vjerenicu, gusle čisto nove,
Čisto nove gusle javorove.
Kad dođoše na brežuljak gori,
Svom unuku starac progovori:
"K staroj onoj klupi me dovedi,
A ti, sinko, bliže k meni sjedi.
Tako, sinko, k meni se primakni,
Bliže, bliže, srce mi potakni,
Da ga vruće prelijem u tvoje
Prije mraza - evo smrti moje!
Kao sunce ono izlazeće
Novi danak neviđeni kreće,

Tako vrijeme što je sad pred tobom,
Nov ti obraz kreće s novim dobom.
Istina je, rast će ko dosada,
List po gorah, cvijetak po livadah,
Rađati će zemlja ko dosada,
Bit će žita dost i vina mlada:
Al će hrana drugačijom silom
Mozak krijepit, krv goniti žilom.
Dolazit će, ko do ovog sata,
Domaćijeh lastavica jata
I tražit će pod tvojijem krovom
Stara gnijezda u proljeću novom.
Ali neće po nasilju starom
Vrapca vidjet u njih gospodarom.
Što je sada, to će i slijediti,
Ali sljedstva sva će nova biti.
Evo stog i tebi gusle nove,
Čisto nove gusle javorove,
Moje stare za te nijesu više,
Jer iz starih novi duh ne diše.
Uzmi, sinko, uzmi gusle ove,
Hodi s njimi kud te želja zove.
Kojim godijer putem hoćeš poći,
Na kraj nećeš svojoj zemlji doći:
Od sjevera šira je do juga,
Od istoka do zapada duga!
Uzmi, sinko, uzmi gusle ove,
Pa izvodi na njih pjesme nove,
Pjesme nove, po srcu duboke,
A po mislih do neba visoke.
Pjevaj samo kad ti duša pjeva,
Kad ti sjedi na koljenu djeva,
Ona sveta boginja istine;
Nju prizovi kad ti pjesma sine,
Nju prizovi kad ti pukne žica:
Nek ti bude ljuba i sestrice! -
Ako vidiš tužna prijatelja,
Zapjevaj mu pjesmu od veselja,
Jednom rukom u gusle si diraj,
Drugom rukom suze mu utiraj;
Kaži tako da si sav u svemu
Složan s pjesmom, vjeran dušom njemu! -
Ako nađeš vjernu si ljubovcu,
Složnu dušu duhu svom udovcu:
Ti nategni žice ponajbolje,
Ter poskoči u pjesničko polje,
Svako krasno, svako cvijeće milo,
Sinko, kupi, siplji joj u krilo;
A na guslah kada tebi klone
Trudna ruka, ti dirkaj u spone

Njoj na grudih, vijuć oko vrata
Svojom rukom i sva čuvstva data! -
A kada ti slaviš domovinu,
Dobru majku svakom dobrom sinu:
Ti ustani, svoju kapu sini,
Digni oči k nebeskoj vedrini,
Zagledaj se u svjetla nebeska,
Iz kojijeh vječna ljubav bljeska,
Iz njih čitaj, iz zlatnih pismena,
Zlatnu pjesmu zlatnih pismena,
Ali ako zlotvor moćan koji
Tebe svrne veleć: meni poji,
Proglasi me po širokom svijeti
Dobrotvorom - il ću te sapeti
U tamnici u gvozdene mreže!
A ti, prije negli tebe sveže,
Guslam lupi o zemljicu crnu,
Da se u prah i trijeske rasprhnu.
Reci njemu: "Silni gospodine,
Nad guslami tvoja sila gine:
Ne razumije pjesma zapovijedi,
Slobodna je - svome glasu slijedi! -
Tako, sinko, nosi gusle ove,
Tako pjevaj na njih pjesme nove;
A kad svršiš svoje zvanje óđe,
kad i tebi skrajni časak dođe,
Ti donesi gusle natrag meni,
Položi ih na grob moj studeni,
Da mi glase jesi l' izvršio,
Što sam tebi sada naručio." -
To kad starac reče i izusti,
Skloni glavu i dušicu pusti.
Unuk uzme gusle javorove,
Proizvodi na njih pjesme nove,
Svuda hodeć kud ga želja vodi,
Na kraj zemlji slavskoj ne dohodi:
Od sjevera šira je do juga,
Od istoka do zapada duga!

MAJKA KOD KOLIJEVKE

Dušico majkina, dušico moja,
Još ti je čeoce čisto od znoja.
Danak tebi stoprv sviće,
Sumrak još ti krije žiće;
Ali kad se žića tvoga
Sunce digne, obzor steče,
Ter usplamti i pripeče,

Proniknut će kaplja mnoga
Znoja vruća i studenoga
Na tvom čelu, sinko dragi;
Bog bi dao samo blagi,
Da bi t' žića sunce bilo
Domorodno sunce milo!

Dušico majkina, dušico lijepa,
Još ti je očica gledeća slijepa.
Svijet šareni još za tvoje
Oko sada ne ima boje;
Ali oku kad razuma
Bistri prozor svijetlo daje,
Da, što vidi, i poznade,
Razsjat će se svijeta šuma,
Ti ćeš poznat brata i kuma
I sav rod tvoj, sinko dragi;
Bog bi dao samo blagi,
Da, spoznajući rod si slavni,
Ti mu budeš potpor glavni!

Dušico majkina, dušico mila,
Licem ti suzica nij' se još lila.
Magla jošte svud jutranja
Duh tvoj krije, koji sanja.
Al' to jutro isčežnut će
Kad k poldnevu duh se hvati:
Magla će se raspadati,
A kapljice padajuće
One magle zvat se vruće
Tvoje suze, sinko dragi;
Bog bi dao samo blagi,
Da, kad roniš suzu koju,
Da napojiš zemlju tvoju!

Dušico majkina, dušico zlatna,
Još su ti usta bez govora znatna.
Ko potočić kad romoni
Glas ti u ustih mutan zvoni.
Nerazuman i istoj meni;
Al' iz glasa kad se tvoga
Riječ izbistri i riječih sloga
I duh javi probuđeni,
Bit će t' govor, po svoj cijeni,
Svud razumljen, sinko dragi;
Bog bi dao samo blagi,
Da govoru tvome svude
Jezik majkin odjev bude!

Dušico majkina, dušico slatka,
Još ti je ručica malešna glatka.

Sve teškoće i potrebe
Još plivaju sad vrh tebe,
Ko vrh vode lahko ulje;
Al' kad primiš štap u ruke,
Kroz ljudske se bijuće muke
Radi kruha i košulje,
Na rukah ćeš mnoge žulje
Osjetiti, sinko dragi;
Bog bi dao samo blagi,
Da svi trudi tvojih ruku,
Plodni budu tvome puku!

Dušico majkina, dušico draga,
Nožica t' ne ima na zemlji još traga.

Srjedotočje si tvojega
Jošte svijeta, usrjed njega
Mirno spavaš, on se vrti
Bez da tebe iz sna prene;
Ali jednoć kad te krene,
Tvojim nogam ter uprti,
U hodu se već do smrti
Smirit nećeš, sinko dragi;
Bog bi dao samo blagi,
Da koraci u tvom hodu
Svi te vode k tvome rodu!